

سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه: کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران^۱)

زهرا رنجبری^۲، طاهره میرساردو^۳

چکیده

کیفیت زندگی یکی از رویکرد های نوین در زمینه توسعه پایدار و به ویژه توسعه انسانی است. بر این اساس، در عرصه برنامه ریزی شهری رویکرد جدیدی شکل گرفته است که معتقد است برنامه ریزی شهری علاوه بر توجه به اهداف کالبدی باید به نیازهای کیفی شهروندان نیز توجه خاص داشته باشد. پژوهش حاضر با هدف مطالعه رابطه سرمایه فرهنگی با کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران انجام شده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر سنجش رابطه متغیرها و نحوه گردآوری داده ها توصیفی و همبستگی است. جامعه آماری شامل کلیه کارکنان شاغل در کمیته امداد امام خمینی شهر تهران است. حجم نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران برابر ۳۶۱ نفر بر آورد و روش نمونه گیری تصادفی ساده بود. روش تحقیق برای دستیابی به اطلاعات مربوط به فرضیه ها پیمایشی و ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه است. بدین منظور دو پرسشنامه استاندارد سرمایه فرهنگی بوردیو و پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی (WHOQOL) مورد استفاده قرار گرفت. هردو پرسشنامه هنجاریابی شده بود و پایایی آنها با استفاده از آزمون - آزمون مجدد و آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شد. در تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد: بین سرمایه فرهنگی آزمودنیها و کیفیت زندگی آنها همبستگی مثبت و قوی ای وجود دارد. بین ابعاد سرمایه فرهنگی (تجسم یافته، عینیت یافته و نهادینه شده) و کیفیت زندگی همبستگی قوی وجود دارد. همچنین، کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی (ره) تهران را می توان بر اساس مولفه های سرمایه فرهنگی پیش بینی کرد.

واژگان کلیدی: سرمایه فرهنگی، کیفیت زندگی، کمیته امداد امام خمینی.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۲۵

^۱ این مقاله از پایان نامه دوره کارشناسی ارشد زهرا رنجبری گرفته شده است.

^۲ دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته جامعه شناسی، دانشکده علوم انسانی، گروه جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، سمنان، ایران.

^۳ عضو هیأت علمی گروه جامعه شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران. (نویسنده مسئول) ایمیل: t.mirsardoo56@gmail.com

مقدمه

قرن ها است که مردم به طور ذاتی به دنبال یک زندگی خوب بوده اند و در این راستا برای بهبود شرایط زیست خود سعی می کردند تا از استعداد و توانمندی ها و ظرفیت های خود حداکثر بهره برداری را بنمایند. از این رو همواره مسئله اصلی این بود که زندگی مطلوب و با کیفیت چگونه زندگی است (حیدریان، ۱۳۹۲: ۳۴). کیفیت زندگی یکی از رویکرد های نوین در زمینه اصلاح و تکامل توسعه است که در پرتو نفوذ این مفهوم رویکردی جدید در عرصه برنامه ریزی شهری شکل گرفته است که معتقد است برنامه ریزی شهری علاوه بر توجه به اهداف کالبدی باید به نیازهای کیفی مردم شهر پاسخ گوید. مفهوم کیفیت زندگی ابتدا به حوزه های بهداشتی، زیست محیطی و بیماری های روانی محدود می شد، اما طی دو دهه گذشته به مفهومی چند بعدی بسط یافته است. همزمان با توجه نظریه پردازان و سازمان های بین المللی به ابعاد اجتماعی، سیاسی و فرهنگی توسعه، ارتقاء کیفیت زندگی نه صرفا به عنوان ابزاری جهت برخورد با پیامدهای نامطلوب حاصل از سیاست های مرسوم رشد و توسعه، بلکه به عنوان هدف اصلی توسعه مورد تاکید قرار گرفت و در این راستا شاخص های مربوط به ارزیابی عملکرد برنامه ها نیز تغییراتی کیفی یافتند، و علاوه بر عناصر فردی و عینی، مولفه های اجتماعی و ذهنی را نیز شامل شدند. یعنی نیاز های رفاهی از مسائل عینی چون خوراک، پوشاک، بهداشت و مسکن فراتر رفته ابعاد جدیدی همچون تامین اجتماعی، ارتقاء جنبه های کیفی زندگی، حفظ محیط زیست، همبستگی ملی و فراهم آوردن شرایط لازم جهت مشارکت مردم در سطوح مختلف فرایند توسعه را در بر گرفته است. (غفاری و امیدی، ۱۳۸۸: ۱۰۰). کیفیت زندگی شهری در بر گیرنده ابعادی روانی است که شاخص هایی همچون رضایت، شادمانی و امنیت را در بر می گیرد. در برخی موارد رضایت های اجتماعی نیز نامیده می شود. همچنین ابعاد محیطی که در بر گیرنده سنجه هایی همچون مسکن، دسترسی به خدمات و امنیت محیطی است. جنبه های دیگر در بر گیرنده توجه به فرصت های اجتماعی، امید های اشتغال، ثروت و اوقات فراغت است. (فرجی ملایی، ۱۳۸۹: ۳۷۵). گوناگونی شاخص های کیفیت زندگی شهری بسیار زیاد می باشد. این مسئله با توجه به چند بعدی بودن مفهوم کیفیت زندگی شهری امری بدیهی می باشد. عموما فرض می شود که هر شاخص، بزرگی و اهمیت یک بعد خاص از کیفیت زندگی شهری را منعکس می کند. این فرض بر این پایه استوار است که کیفیت زندگی شهری می تواند به مجموعه ای از اجزا یا ابعاد

سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران).....29

تفکیک شود که اگر این اجزا به درستی ترکیب شوند در نتیجه یک ارزش یا امتیاز کلی برای کیفیت زندگی شهری می تواند بدست بیاید. (لطفی، ۱۳۸۸: ۷۲). کیفیت زندگی اغلب با استفاده از شاخص های عینی یا شاخص های ذهنی و به ندرت با استفاده از هر دو شاخص ها اندازه گیری می شود (دهقان دهنوی، ۱۳۹۲: ۶۷). بطور کلی در مطالعه کیفیت زندگی شهری با دو دسته از شاخص ها سروکار داریم. شاخص های عینی مانند مسکن، حمل و نقل، خصوصیات اقتصادی و اجتماعی و غیره، و شاخص های ذهنی مانند میزان رضایتمندی از شغل و درآمد و غیره. شاخص های ذهنی از پیمایش ادراکات، ارزیابی ها و رضایت ساکنین از زندگی شهری بدست می آیند. کیفیت زندگی اغلب با استفاده از شاخص های عینی یا شاخص های ذهنی و به ندرت با استفاده از هر دو شاخص ها اندازه گیری می شود (دهقان دهنوی، ۱۳۹۲: ۶۹). بطور کلی در مطالعه کیفیت زندگی شهری با دو دسته از شاخص ها سروکار داریم. شاخص های عینی مانند مسکن، حمل و نقل، خصوصیات اقتصادی و اجتماعی و غیره، و شاخص های ذهنی مانند میزان رضایتمندی از شغل و درآمد و غیره. شاخص های ذهنی از پیمایش ادراکات، ارزیابی ها و رضایت ساکنین از زندگی شهری بدست می آیند.

یکی از متغیرهایی که می تواند کیفیت زندگی را پیش بینی کند سرمایه فرهنگی است. بوردیو^۴ و جان کلود پاسرون^۵ اولین بار سرمایه فرهنگی را در «باز تولید فرهنگی و باز تولید اجتماعی» بکار بردند. از نظر پیر بوردیو، سرمایه در یک سیستم مبادله ای مانند یک رابطه اجتماعی کار می کند و این اصطلاح بدون هیچ تمایزی برای همه کالاهای تجاری و نمادین بکار می رود؛ و سرمایه فرهنگی در یک سیستم مبادله ای که شامل دانش فرهنگی انباشته ای است که سبب قدرت و مقام می شود، مانند یک رابطه اجتماعی کار می کند. ابعاد سرمایه فرهنگی از دیدگاه بوردیو می تواند به ۳ صورت تجلی یابد. سرمایه فرهنگی تجسم یافته^۶، سرمایه فرهنگی عینیت یافته^۷، سرمایه فرهنگی نهادی و ضابطه ای^۸. سرمایه فرهنگی ترکیب منابعی است که بر اساس آن، یک فرد می تواند توانایی ها و شایستگی هایش را در رفتارهای اجتماعی مانند صحبت کردن به یک زبان، خواندن کتاب و... نشان دهد. بوردیو به روابط و پیوندهای تنگاتنگ رویه های

⁴ Bourdieu

⁵ Jean-Claude Passeron

⁶ Embodied cultural capital

⁷ Objective cultural capital

⁸ Institutionalized cultural capital

فرهنگی و سرمایه آموزشی و نیز خاستگاه اجتماعی اشاره مؤکد دارد (بورديو، ۱۹۷۷: ۷۵). به بیان دیگر، میزان سرمایه فرهنگی، ربط وثیقی با آموزش (تحصیلات) و شغل (طبقه اجتماعی) دارد. افراد با سرمایه فرهنگی بالا، احتمالاً دارای آموزش بالا و ثروت بیشتر و در مقابل، افراد با سرمایه فرهنگی پایین، دارای آموزش پایین و ثروت کمتری هستند. ایده اصلی بورديو درباره منش و عوامل اجتماعی سازنده ذائقه (سلیقه) این است که به رغم روابط نزدیک بین سرمایه فرهنگی و اقتصادی، این دو شکل سرمایه از یکدیگر متمایز هستند. برای مثال، یک دانشجوی دانشگاه دارای سرمایه فرهنگی بالا، اما احتمالاً سرمایه اقتصادی پایین است. بورديو^۹ (۱۹۷۷) استدلال می کند که سرمایه فرهنگی و اقتصادی، مشخصه های اصلی اجتماعی است که از طریق آن، منش اقدام به دسته بندی ذائقه های مصرف کننده می کند. در عمل، این ادعا به این معناست که روابطی که ما به میل و خواست خود با دیگران ایجاد می کنیم، تحت تأثیر منش شکل می گیرد. جذب و دفع دیگران در شبکه های اجتماعی، مبتنی بر اشتراک ذائقه های فرهنگی و وضعیت اقتصادی است. مفهوم سرمایه اجتماعی در نزد بورديو - یعنی میل و گرایش افراد با پیش زمینه های اقتصادی مشابه برای پیوند با یکدیگر در قالب روابط دوستانه، تجاری و...- با این فرایند مرتبط، اما شکل متفاوتی از سرمایه است. رویه های جذب و دفع (پذیرش و طرد) یا آنچه بورديو «تمایز» می نامد، چرایی امکان دسته بندی ذائقه های موردعلاقه را که صرفاً بر اطلاعات درباره پایگاه اقتصادی و سابقه آموزش افراد مبتنی است، توضیح می دهد.

با توجه به مباحث فوق در این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال هستیم که آیا بین سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی رابطه معنی دار وجود دارد؟ در این راستا و برای پاسخ به این سؤال کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران را مورد بررسی قرار دادیم.

کیفیت زندگی شرایطی است که خوب زیستن را امکان پذیر می سازد به نحوی که فرد در یک وضعیت مناسب جسمی، روانی و اجتماعی قادر به انجام فعالیت های روزمره باشد و بیمار نیز از کارای درمان، کنترل بیماری و یا بازتوانی احساس رضایت نماید. کیفیت زندگی با بهداشت روانی افراد ارتباط دارد و به بیان حالات و تغییرات و توانایی های افراد و میزان رضایت افراد از عملکردهای زندگی می پردازد، کیفیت زندگی شامل تمام عملکردهای زندگی مانند عملکرد احساسی، فیزیکی، شیمیایی، درد، خستگی

⁹ Bourdieu

سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران).....31

و غیره است. کیفیت زندگی متأثر از سلامت، رضایت مندی زندگی و مالکیت بر ویژگی های مطلوب از لحاظ اجتماعی است و به شیوه پیچیده ای توسط سلامت جسمانی، وضعیت روانشناختی، سطح استقلال و روابط اجتماعی فرد و ارتباط آنها با خصوصیات بارز محیط شان تحت تأثیر قرار می گیرد. (واقفی و حقیقیان، ۱۳۹۳: ۵۲). توجه به مفهوم کیفیت زندگی شهری در عرصه برنامه ریزی را می توان واکنشی علیه توسعه یک بعدی اقتصادی در سطح ملی و توسعه صرفاً فیزیکی - کالبدی در مقیاس شهری در نظر گرفت که در جهت دستیابی به معیارهای جامع تر و چند بعدی در عرصه برنامه ریزی تلاش می کند. بر این اساس منظور از کیفیت زندگی شهری در نظر گرفتن شاخص های اجتماعی، اقتصادی در عین توجه به شاخص های کالبدی و کارکردی است. نواحی شهری مراکز اصلی رشد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در هر کشوری هستند و خود را به عنوان جذاب ترین نقاط برای ایجاد ثروت، کار، خلاقیت و نوآوری اثبات کرده اند. اما در عین حال این نواحی با چالش های مهمی نیز در زمینه های تخریب فیزیکی و محیطی، محرومیت اجتماعی، ناامنی، بیکاری، کمبود مسکن، ترافیک و حاشیه نشینی روبرو هستند که این مشکلات کیفیت زندگی شهری را به شدت کاهش می دهد. با این وجود سیاست گذاران و برنامه ریزان سطوح بین المللی و ملی بر قابلیت شهرها برای بهبود کیفیت زندگی انسانها تاکید دارند. (رضائیان و جعفری، ۱۳۹۳). نتایج مطالعات کیفیت زندگی می تواند به ارزیابی سیاستها، رتبه بندی مکانها، تدوین استراتژی های مدیریت و برنامه ریزی در شهر کمک کرده و درک و اولویت بندی مسائل اجتماع برای برنامه ریزان و مدیران شهری به منظور ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان را تسهیل سازد. همچنین یافته های کیفیت زندگی می تواند برای بازشناسی استراتژی های سیاسی قبلی و طراحی سیاست های برنامه ریزی آینده استفاده شود. علاوه بر این مطالعات کیفیت زندگی می تواند به شناسایی نواحی مسئله دار، علل نارضایتی مردم، اولویت های شهروندان در زندگی و ارزیابی کارایی سیاستها و استراتژی ها در این زمینه کمک کند.

با توجه به مباحث فوق و نتایج تحقیقات در خصوص اهمیت متغیر کیفیت زندگی و شناخت متغیرهای تأثیرگذار بر آن، در این پژوهش درصدد بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی بر کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران هستیم.

پیشینه مطالعاتی تحقیق در دو حوزه داخلی و خارجی حاکی از این است که مطالعات متعددی در این حوزه انجام شده است. در حوزه مطالعات داخلی قلی زاده عزیز و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان چگونگی ارزیابی کیفیت زندگی در بین روستائیان حومه ارومیه و عوامل مؤثر بر آن در مقوله های محوری سخت افزاری و نرم افزاری نتیجه گرفتند که در گروه سخت افزاری مقوله های "مادیگرایی"، "فقدان رفاه محیطی"، "سختکوشی"، "اولویت امکانات زیربنایی"، "ساده زیستی" و "عدم رفاه اجتماعی" و در گروه نرم افزاری مقوله های "معنویت گرایی"، "بی اعتمادی اجتماعی"، "بدخلقی"، "فقدان امنیت اجتماعی"، "نوع دوستی"، "نبود آزادی های مدنی"، "خانواده گرایی" و "استقلال فردی" مشاهده شده اند. در تحقیقی که توسط اکبرزاده و همکارانش (۱۳۹۲) تحت عنوان "بررسی تأثیر سه نوع سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بر کیفیت زندگی" صورت گرفت بررسی ارتباط بین مولفه های کیفیت زندگی کاری همچون حقوق و دستمزد منصفانه، امنیت شغلی، فرصت آموزش و مشارکت داشتن در تصمیم گیریها با رفتار شهروندی سازمانی در شرکت گاز استان فارس، هدف اصلی مقاله حاضر بود. در این تحقیق از دو پرسشنامه کیفیت زندگی کاری و رفتار شهروندی سازمانی استفاده گردیده است. مدلی ارائه شده است که به مولفه های کیفیت زندگی کاری در فرایند رفتار شهروندی سازمانی توجه کرده و بر همین اساس و در راستای نتایج به دست آمده بر مبنای مدل مفهومی، فرضیات تحقیق مورد تایید قرار گرفته اند. پژوهش رستگار و باقریان (۱۳۹۱) با هدف بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی صورت گرفته است. در این مطالعه، در بررسی ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی شهروندان شهر نوشهر، مدل سلسله مراتب نیازهای اساسی مازلو، مبنای کار قرار گرفته است. نتایج به دست آمده از مدل تحلیل عاملی حاکی از آن است بالاترین بار عاملی برای بعد عینی، به عامل «همبستگی اجتماعی» با درصد واریانس (۱۸.۱۶۸) و بعد ذهنی، به عامل «احساس ارزشمند بودن» با درصد واریانس (۲۶.۶۵۱) را نشان می دهند. تحقیق مرادپور (۱۳۹۲) با عنوان " بررسی کیفیت زندگی بازنشستگان شرکت نفت شاهین شهر و عوامل مؤثر بر آن" به منظور بررسی میزان کیفیت زندگی سالمندان بازنشسته شرکت نفت و ویژگی های فردی و اجتماعی مؤثر بر آن انجام شد. در تحلیل مسیر مشخص شد متغیرهای جنس و خدمات کانون تنها به صورت مستقیم بر متغیر وابسته تاثیر گذاشته اند و متغیرهای فعالیت اقتصادی و پایگاه اجتماعی به عنوان متغیر میانی عمل کرده اند. سایر متغیرها هم زمان دارای تاثیرات

33..... سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران)

مستقیم و غیرمستقیم بوده‌اند. نتیجه‌گیری: برنامه‌ریزی‌های اصولی و دانش‌بنیان جهت ارائه خدمات رفاهی و حمایتی رضایت‌بخش به افراد سالمند از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. تامین فضاهای ارتباطی و ترغیب به فعالیت‌های گوناگون متناسب با این دوره سنی، می‌تواند به ارتقای کیفیت زندگی آنها منجر می‌شوند.

در حوزه مطالعات خارجی پترا بونک^{۱۰} (۲۰۰۷) برای بررسی کیفیت زندگی به بُعد ذهنی این موضوع یعنی رضایت از زندگی توجه دارد. او معتقد است که کیفیت زندگی یک جامعه در واقع انعکاس ذهنی افراد جامعه در زمینه رضایت از زندگی است. کامنس^{۱۱} (۲۰۰۴) کیفیت زندگی ذهنی را به عنوان یک مفهوم چند بُعدی تعریف کرده است. به نظر او کیفیت زندگی شامل هفت حوزه زندگی می‌شود که هر کسی بر حسب اهمیتی که هر حوزه برای او دارد آن را مورد ارزیابی قرار می‌دهد لذا این هفت حوزه وزن‌های مختلفی از دید مردم پیدا می‌کنند. این هفت حوزه که از آن به عنوان شاخص‌های کیفیت زندگی یاد می‌کند شامل موارد زیر است. ۱- بهزیستی جسمانی ۲- بهداشت ۳- بهره‌وری ۴- صمیمیت ۵- امنیت ۶- اجتماع ۷- بهزیستی عاطفی. آدلر^{۱۲} و کان^{۱۳} (۲۰۰۲) معتقدند که رفاه ذهنی وسیله‌ای برای شناسایی کیفیت زندگی است. آنان جنبه‌های ذهنی، روانی و فیزیکی شخصیت انسان را مورد بررسی قرار داده و تاثیرات این ابعاد را روی بخش ذهنی کیفیت زندگی لحاظ می‌کنند. فاکتورهای عینی مانند درآمد، مسکن و آموزش برخلاف ویژگیهای ذهنی نقش کمتری را در بحثهای مربوط به کیفیت زندگی در این تحقیق دارند. بارنهولد^{۱۴} (۲۰۱۲) در مقاله‌ای با عنوان «سرمایه فرهنگی سیاهان، جایگاه پایگاهی و تضادهای تحصیل برای جوانان آفریقایی-آمریکایی کم درآمد» سرمایه فرهنگی را بر اساس گزارش دانش آموزان در مورد زبان کاربردی آنها، به خصوص لهجه یا زبان مورد استفاده، سبک‌های پوشش (مرتب بودن)، ساکت یا پر حرف بودن در کلاس، شیوه‌های تعامل دانش‌آموزان با معلم، استدلال درباره اینکه سبک‌های غیرمسلطی وجود دارد که باعث ایجاد پایگاه و پول در اجتماع

¹⁰ Petra Böhnke

¹¹ Cummins

¹² Adler

¹³ Kwon

¹⁴ Baernholdt

34..... پژوهش های جامعه شناختی، سال چهاردهم / شماره چهارم / زمستان ۱۳۹۹

می شود که در مدرسه دارای ارزش نیست، استفاده کردند. جاگر^{۱۵} (۲۰۰۴) در تحقیق خود با عنوان سرمایه فرهنگی و نابرابری اجتماعی در مسیر زندگی، سرمایه فرهنگی را شامل سرمایه فرهنگی والدین: (تعداد کتاب ها...)، سرمایه فرهنگی کودکان: (میزان پرداختن به ابزار موسیقایی، میزان گفتگو با همتایان در زمینه کتاب، تئاتر، فیلم، هنرهای زیبا، تعداد کتاب هایی که مطالعه کرده اند، میزان حضور در کنسرت های موسیقی کلاسیک، تئاتر و نمایش، میزان متن هایی که نوشته اند، گوش دادن به موسیقی کلاسیک، بازدید از کنسرت های کلاسیک و تئاتر، مطالعه ی جدی) می داند.

مرور پیشینه مطالعاتی داخلی و خارجی نشان می دهد که در تحقیقات انجام شده کمتر به بررسی ارتباط و یا همبستگی دو متغیر مورد بررسی ما یعنی سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی پرداخته شده است. تحقیقات در این رابطه بیشتر عام است و بر بعد خاصی همچون سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی توجه نشده است. در تحقیق حاضر این دو متغیر با استفاده از نظریه های سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی به بررسی نهاده شده است.

چارچوب نظری مورد استفاده در تدوین فرضیه ها سرمایه فرهنگی بوردیو و نظریه نیاز های انسانی دوپال و گوف^{۱۶} است. یکی از مشهورترین نظریه پردازان سرمایه فرهنگی، بوردیو است که در این مقاله از نظریات وی استفاده شده است. او تأثیر سرمایه فرهنگی بر مصرف، فعالیت و سبک زندگی را با توسل به نظریه تمایز بیان می کند. به زعم او دارندگان سرمایه فرهنگی زیاد، خود را با مصرف فرهنگ و هنر متعالی، از بقیه متمایز می کنند. داشتن سرمایه فرهنگی بیشتر به معنای داشتن توان شناختی بالاتر و گرایش به هنر متعالی، ناشی از شایستگی بیشتر دارندگان این سرمایه است (نادی، ۱۳۸۸: ۳۸). بوردیو، معتقد است که طبقه بالای جامعه، علاوه بر امکانات اقتصادی و به تبع آن سیاسی، سرمایه فرهنگی و اجتماعی را نیز در اختیار دارند. این امر مانند سرمایه اقتصادی، موجب می شود که آنان در چرخه بازتولید قرار گیرند و موجب افزایش آن شوند و از طریق سرمایه فرهنگی، شیوه رفتار و گفتار خود و همینطور نحوه عمل اجتماعی و سبک زندگی خود را از دیگر طبقات جدا کنند. این طبقه با داشتن امکانات و ملزومات

¹⁵ Jæger

35..... سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران)

فرهنگی، از لحاظ ذهنی و عینی، در ساختاری قرار می گیرند که خود را از دیگر طبقات جامعه جدا می دانند. به زعم وی علاقه به هنر و زیبایی شناختی، همراه انسان پا به عرصه وجود نمی گذارد؛ بلکه اکتسابی است و طبقات بالای جامعه از طریق آن، خود را از اعضای دیگر جامعه جدا می دانند و در واقع، این علائق بیشتر جایگاه طبقاتی دارد. بورديو سرمایه فرهنگی را در سه بعد مطرح می کند: الف- **سرمایه فرهنگی تجسم** که نوعی ثروت بیرونی است که به عنوان بخش جدایی ناپذیری از فرد درآمده است. این بعد را سرمایه فرهنگی همراه با تولد می نامد که نمیتوان آن را از راه هدیه، خرید و یا مبادله به دیگری منتقل کرد. این نوع سرمایه، به صورت آمادگی مداوم ذهن و جسم، تجلی مییابد (شارع پور و خوشفر، ۱۳۸۱: ۱۳۷). این بعد از سرمایه فرهنگی، توانایی بالقوه ای دارد که به تدریج، بخشی از وجود فرد شده و در او به تثبیت رسیده است که می تواند با سرمایه گذاری زمان، در شکل گیری یادگیری، افزایش یابد. این سرمایه، در فرد عجین و از اجزای او می شود؛ بنابراین نمیتواند به طور آنی انتقال یابد (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۹)

ب- سرمایه فرهنگی عینیت یافته، این بعد از سرمایه فرهنگی که بیشتر در کالاها و اشیاء مادی تجسم می یابد، از بدیهی ترین و آشکارترین نوع ابعاد سرمایه فرهنگی است که افراد جامعه می توانند از آن بهرهمند شوند. از ویژگیهای بارز آن، قابل انتقال بودن آن است. این سرمایه به نوعی در شکل اقتصادی هم مطرح می باشد و می تواند جنبه نمادین آن نیز حفظ شود. به طور خلاصه، به تمامی اشیاء و کالاهای فرهنگی، سرمایه فرهنگی عینی می گویند؛ اما خصلت اساسی این سرمایه، در این است که اثر آموزشی، بر دارندگان آن می گذارد (شارع پور و خوشفر، ۱۳۸۱: ۱۳۷). **پ- سرمایه فرهنگی نهادینه شده**، لازمه این نوع سرمایه، وجود افراد با صلاحیت و مستعد، در جهت کسب انواع مدارک تحصیلی و دانشگاهی و وجود نهادهای رسمی است که این مدارک تحصیلی را صادر و به آن رسمیت می بخشند. از ویژگیهای بارز این سرمایه، این است که به شکل پلی میان اقتصاد و فرهنگ عمل می کند و این توانایی را دارد که سرمایه فرهنگی را از راه کاربرد آن به طریق معقول و رسمی، به نوعی سرمایه اقتصادی تبدیل نماید. سرمایه فرهنگی نهادینه شده، با قانون و مقررات نهادینه شده،

حاصل میشود و برای دارنده آن پایگاه اجتماعی ایجاد می کند. این بعد از سرمایه فرهنگی، به کمک ضوابط اجتماعی و به دست آوردن عنوانهایی مانند مدارک تحصیلی، گواهی حرفه و کار برای افراد دارنده آن کسب موقعیت می کند. این سرمایه، قابل انتقال و واگذاری نمی باشد و به دست آوردن آن برای افراد، به شرایط معینی بستگی دارد (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۹)

نظریه نیازهای اساسی و توسعه انسانی. باور اصلی رویکرد نیازهای اساسی آن است که هر کسی حق برخوردار از یک زندگی مناسب حداقلی را دارد و این هدف می بایست نسبت به سایر اهداف الویت داشته باشد. ایده اصلی توسعه انسانی عبارت است از اینکه بهزیستی انسان هدف اصلی توسعه است و انسانها فاعل و منبع اصلی توسعه بشمار می آیند. دو تن از نظریه پردازان رویکرد نیازهای اساسی به نامهای دوپال و گوف (۱۹۹۱) بر این باورند که رابطه اخلاقی محکمی میان ماهیت نیازها و تعهد جوامع برای تأمین آنها وجود دارد یعنی تأمین نیازهای انسان، پیشنیاز مشارکت در زندگی اجتماعی است، همه افراد دارای حق مسلم ارضاء نیازهایشان هستند زیرا اعضاء گروههای اجتماعی وظایفی را بر عهده دارند که بدون برخوردار از سطح مناسبی از تأمین نیازها، قادر به انجام وظایفشان نخواهند بود. به لحاظ تئوریک نیز این رویکرد چارچوبی را برای نیازهای عینی به دست می دهد که در دامنه وسیع تری نسبت به رویکرد ارزش های عام قرار دارد. دوپال و گوف نیازها را به دو نوع اساسی و واسطه ای دسته بندی می کنند. نیازهای اساسی عبارتند از: سلامت فیزیکی و خود مختاری. در عمل سلامت فیزیکی حالتی از بهزیستی فیزیکی، روانی و اجتماعی است. خود مختاری در عمل که در رویکرد ارزشهای عام نیز وجود داشت به معنای توانایی گزینش آگاهانه در خصوص این امر است که چه کاری و چگونه باید انجام شود. خود مختاری نیازمند اعتماد به نفس است که این خود به سه عامل متکی است: سلامت روانی، مهارت شخصی توانایی های لازم جهت به کارگیری در حین مشارکت. سلامت فیزیکی و خود مختاری نیازهای مکمل یکدیگرند و بدون وجود استقلال، آزادی، انتخاب و تصمیم گیری، بشر به طور قابل توجهی از یک نیاز که مانند سلامت جسمی، نیازی اساسی به حساب می آید، محروم می شود. اگر فرد به مثابه یک انسان توانایی درک خواسته ها و اهدافش را نداشته باشد استفاده از سلامت فیزیکی هیچ ثمری نخواهد داشت. دوپال و گوف، فهرستی از یازده نیاز واسطه ای ارائه می دهند که هر کدام با تأمین یکی از دو نیاز سلامت فیزیکی و خود مختاری مرتبط است، این نیازها عبارتند از ۱- مواد غذایی مغذی و آب سالم ۲- مسکن مطمئن ۳-

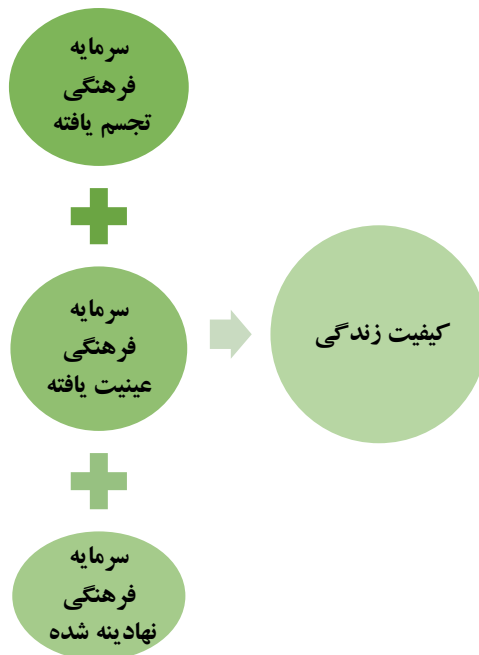
37..... سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران)

محیط زیست بدون خطر ۴- کنترل زاد ولد ۵- مراقبت بهداشتی و درمانی مناسب ۶- امنیت در دوران کودکی ۷- داشتن روابط معنادار اولیه ۸- امنیت فیزیکی ۹- امنیت اقتصادی ۱۰- آموزش مناسب ۱۱- محیط کار بی خطر (غفاری، امیدی، ۱۳۸۸: ۲۶). با استفاده از نظریه سرمایه فرهنگی بوردیو و نظریه نیازهای اساسی و توسعه انسانی دویال و گوف فرضیه های تحقیق به شرح زیر تدوین شد.

فرضیه اصلی: بین سرمایه فرهنگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی و کیفیت زندگی آنها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه های فرعی:

- بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی ارتباط معناداری وجود دارد.
- بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی ارتباط معناداری وجود دارد.
- بین بعد نهادینه شده سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی ارتباط معناداری وجود دارد.

شکل ۱- مدل نظری

روش شناسی

این پژوهش به بررسی رابطه سرمایه فرهنگی با کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی (ره) تهران می پردازد، لذا پژوهش از نوع همبستگی و به صورت توصیفی- تبیینی می باشد. روش تحقیق پیمایشی و ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه است. در قسمت مباحث نظری، تحقیق اسنادی است، پیشینه مطالعاتی تحقیق و چارچوب نظری با استفاده از روش کتابخانه ای و ابزار فیش از منابع موجود مرتبط با موضوع تدوین شده است. جامعه آماری شامل کارکنان کمیته امداد امام خمینی (ره) در شهر تهران است که ۶۲۳۷ نفر هستند. نمونه با استفاده از فرمول کوکران برآورد شد که تعداد آن ۳۶۱ نفر می باشد. روش نمونه گیری تصادفی ساده بود. واحد مطالعه هریک از کارکنان کمیته امداد امام خمینی شهر تهران بود.

متغیر مستقل سرمایه فرهنگی و متغیر وابسته کیفیت زندگی بود. ابزار اندازه گیری این متغیرها پرسشنامه- های مورد استفاده در پرسشنامه بود. برای سنجش سرمایه فرهنگی از پرسشنامه استاندارد سرمایه فرهنگی بوردیو استفاده شد. این پرسشنامه دارای سه زیر مقیاس با عنوان سرمایه فرهنگی تجسم یافته سرمایه فرهنگی عینیت یافته و سرمایه فرهنگی نهادینه شده است که در ۲۲ گویه تنظیم شده است و هر زیر مقیاس چندین مولفه دارد. ۱- تجسم یافته یا سرمایه بدنی و فردی (مهارت ذهنی، مهارت در بیان مطالب درسی) ۲- عینی (مصرف کالاهای فرهنگی، تملک کالاهای فرهنگی، علاقمندی به هنر) ۳- نهادی (مدارک تحصیلی). شیوه امتیاز دهی این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت دارای ۵ گزینه می باشد. نمره گذاری برای گویه های فوق که در پرسشنامه مشخص گردیده است به شرح ذیل می باشد: خیلی زیاد (۵)، زیاد (۴)، متوسط (۳)، کم (۲) و خیلی کم (۱). در این پرسشنامه میانگین هر یک از گویه ها و مولفه ها مدنظر قرار می گیرد و گویه های آن در قالب سه مولفه سرمایه فرهنگی تجسم یافته، سرمایه فرهنگی عینیت یافته و سرمایه فرهنگی نهادی نمره گذاری شده است (خواججه نوری و مقدس، ۱۳۸۷: ۱۴۰). محقق بر اساس میانگین نمرات هر یک از مولفه ها به تجزیه و تحلیل آماری می پردازد. در سنجش کیفیت زندگی از پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی (WHOQOL- BREF) استفاده شده که با همکاری ۱۵ مرکز بین المللی سال ۱۹۸۹ تهیه و هنجار یابی شده است. ۲۴ سوال در قالب ۴ حیطه، که دو سوال اول به هیچ یک از حیطه ها تعلق ندارد و وضعیت سلامت و کیفیت زندگی را به شکل کلی مورد ارزیابی قرار

سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران).....39

می دهند، (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۹) بنابراین پرسشنامه در مجموع ۲۶ سوال دارد که دارای حیطه های زیر است: الف- حیطه سلامت جسمانی^{۱۷} (فیزیکی) ، ب- حیطه روانشناختی^{۱۸} ، ج- حیطه روابط اجتماعی^{۱۹} ، د- حیطه محیط زندگی^{۲۰}. نحوه اجرای پرسشنامه خود گزارش دهی^{۲۱} است. نمره هر گویه در دامنه ای از (۱ تا ۵) به ترتیب خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد است. سئوالات پرسشنامه مشتمل بر حیطه های زیر است :

- حیطه سلامت جسمانی (فیزیکی): جمع نمرات سوالهای ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۰، ۴، ۳،
- حیطه روانشناختی کیفیت زندگی: جمع نمرات سوالهای ۲۶-۱۹-۱۱-۷-۶-۵،
- حیطه روابط اجتماعی: جمع نمرات سوالات ۲۲-۲۱-۲۰،
- حیطه محیط و وضعیت زندگی: جمع نمرات ۸-۹-۱۲-۱۳-۱۴-۲۳-۲۴-۲۵ (Naumann and Byrne, 2004)
- لازم به ذکر است که سؤال های ۳ و ۴ و ۲۵ به صورت معکوس نمره گذاری می شوند.

یافته ها

الف- یافته های های مبتنی بر آمار توصیفی

جدول ۱: تعداد، میانگین، میانه، مد، انحراف معیار، بیشترین و کمترین مولفه های تحقیق

	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس
سرمایه فرهنگی	تجسم یافته	13.00	26.00	22.6177	5.131
	عینیت یافته	28.00	37.00	32.5374	4.255
	نهادینه شده	15.00	24.00	20.3767	2.935
سرمایه فرهنگی	سرمایه فرهنگی	58.00	86.00	75.5319	20.183
کیفیت زندگی	سلامت جسمانی	17.00	31.00	27.2078	7.932
	روانشناختی	11.00	29.00	25.4044	9.614
	روابط اجتماعی	5.00	15.00	12.5900	3.365
	محیط زندگی	18.00	36.00	31.2992	9.627
کیفیت زندگی	کیفیت زندگی	56.00	117.00	104.9391	116.807

¹⁷ Physical Health Domain

¹⁸ Psychological Domain

¹⁹ Social relationship Domain

²⁰ Environmental Domain

²¹ self-report

همانگونه که جدول بالا نشان می دهد سرمایه فرهنگی دارای سه مولفه سرمایه فرهنگی تجسم یافته، عینیت یافته و نهادینه شده است که به ترتیب دارای میانگین ۲۲/۶۱۷، ۳۲/۵۳۷ و ۲۰/۳۷۶ و انحراف استاندارد ۲/۲۶۵، ۲/۰۶۲ و ۱/۷۱۳ است. همچنین بر اساس داده های همین جدول، کیفیت زندگی دارای چهار مولفه سلامت جسمانی، روانشناختی، روابط اجتماعی و محیط و وضعیت زندگی است که به ترتیب دارای میانگین ۲۷/۲۰۷، ۲۵/۴۰۴، ۱۲/۵۹ و ۳۱/۲۹۹ و انحراف استاندارد ۲/۸۱۶، ۳/۱۰، ۱/۸۳۴ و ۳/۱۰۲ است.

ب- یافته های مبتنی بر آمار استنباطی

در این پژوهش؛ به منظور تایید سنجش صحت و سقم فرضیه ها و آزمون معنی داری رابطه متغیرهای مستقل و وابسته، با توجه به مقیاسهای اندازه گیری از آزمون پیرسون و رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. نتایج آزمون فرضیه ها به ترتیب در زیر آورده شده است.

فرضیه اصلی: به نظر می رسد سرمایه فرهنگی بر کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران تأثیر دارد.

برای آزمون این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج آن در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۲ نتایج آزمون همبستگی بین سرمایه فرهنگی و مولفه های کیفیت زندگی

کیفیت زندگی	محیط و وضعیت زندگی	روابط اجتماعی	روانشناختی	سلامت جسمانی	همبستگی پیرسون	سرمایه فرهنگی
.784**	.696**	.682**	.747**	.696**	سطح معناداری	
.000	.000	.000	.000	.000	تعداد	
361	361	361	361	361		

داده های جدول شماره ۲ نشان می دهد که ضریب همبستگی بین سرمایه فرهنگی با کیفیت زندگی برابر با ۰/۷۸۴ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($Sig=0.000, r=0.784$). این میزان گویای این است که ۰/۷۸۴ واحد از تغییر در کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی توسط متغیر سرمایه فرهنگی و بقیه توسط سایر متغیرها تبیین می شود. در بین شاخصهای کیفیت زندگی شاخص سلامت روانشناختی

سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران).....41

بیشترین همبستگی را با متغیر سرمایه فرهنگی نشان می دهد ($r = 0.747$, $Sig = 0.000$). بر اساس داده های جدول شماره ۲ ضریب همبستگی کلیه شاخصهای کیفیت زندگی و سرمایه فرهنگی بیش از ۰.۶۸۲ است که نشان از همبستگی بسیار بالا بین متغیر مستقل و متغیر وابسته است.

مقایسه ضرایب همبستگی شاخصهای کیفیت زندگی و سرمایه فرهنگی نشان می دهد که ضریب همبستگی بین سرمایه فرهنگی با مولفه سلامت جسمانی کیفیت زندگی برابر با ۰/۶۹۶ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین سرمایه فرهنگی با سلامت جسمانی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب همبستگی بین سرمایه فرهنگی با حیطه روانشناختی کیفیت زندگی برابر با ۰/۷۴۷ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین سرمایه فرهنگی با حیطه روانشناختی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب همبستگی بین سرمایه فرهنگی با حیطه روابط اجتماعی کیفیت زندگی برابر با ۰/۶۸۲ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین سرمایه فرهنگی با حیطه روابط اجتماعی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب همبستگی بین سرمایه فرهنگی با حیطه محیط و وضعیت زندگی کیفیت زندگی برابر با ۰/۶۹۶ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین سرمایه فرهنگی با محیط و وضعیت زندگی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه های فرعی:

- به نظر می رسد سرمایه فرهنگی تجسم یافته بر کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی (ره) تهران تاثیر دارد.

جدول ۳: ارتباط بین سرمایه فرهنگی تجسم یافته و مولفه های کیفیت زندگی

کیفیت زندگی	محیط و وضعیت زندگی	روابط اجتماعی	روان شناختی	سلامت جسمانی		
.773**	.678**	.756**	.774**	.593**	همبستگی پیرسون	سرمایه فرهنگی تجسم یافته
.000	.000	.000	.000	.000	سطح معناداری	
361	361	361	361	361	تعداد	

برای آزمون این سوال از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد و نتایج آن در جدول شماره ۳ آمده است. نتایج جدول نشان می دهد که ضریب همبستگی بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با کیفیت زندگی برابر با $0/773$ می باشد که در سطح 99% معنادار است ($P < 0/01$). بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان 99% درصد بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با کیفیت زندگی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

همچنین، ضریب همبستگی بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با مولفه سلامت جسمانی کیفیت زندگی برابر با $0/593$ می باشد که در سطح 99% معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان 99% درصد بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با سلامت جسمانی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با حیطة روانشناختی کیفیت زندگی برابر با $0/774$ می باشد که در سطح 99% معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان 99% درصد بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با حیطة روانشناختی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با حیطة روابط اجتماعی کیفیت زندگی برابر با $0/756$ می باشد که در سطح 99% معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان 99% درصد بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با حیطة روابط اجتماعی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب همبستگی بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با حیطة محیط و وضعیت زندگی کیفیت زندگی برابر با $0/678$ می باشد که در سطح 99% معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه

سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران).....43

خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد تجسم یافته سرمایه فرهنگی با محیط و وضعیت زندگی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

- به نظر می رسد بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی بر کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی (ره) تهران تاثیر دارد.

جدول ۴: ارتباط بین سرمایه فرهنگی عینیت یافته و مولفه های کیفیت زندگی

کیفیت زندگی	محیط و وضعیت زندگی	روابط اجتماعی	روانشناختی	سلامت جسمانی		
.479**	.523**	.423**	.391**	.435**	همبستگی پیرسون	سرمایه فرهنگی عینیت یافته
.000	.000	.000	.000	.000	سطح معناداری	
361	361	361	361	361	تعداد	

برای آزمون این سوال از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج آن در جدول شماره ۴ ارائه شده است. نتایج جدول نشان می دهد که ضریب همبستگی بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی با کیفیت زندگی برابر با ۰/۴۷۹ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < ۰/۰۱$). بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی با کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، ضریب همبستگی بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی با مولفه سلامت جسمانی کیفیت زندگی برابر با ۰/۴۳۵ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < ۰/۰۱$)، بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی با سلامت جسمانی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب همبستگی بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی با حیطه روانشناختی کیفیت زندگی برابر با ۰/۳۹۱ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < ۰/۰۱$). بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی با حیطه روانشناختی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی با حیطه روابط اجتماعی کیفیت زندگی برابر با ۰/۴۲۳ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است

44..... پژوهش های جامعه شناختی، سال چهاردهم / شماره چهارم / زمستان ۱۳۹۹

($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی با حیطه روابط اجتماعی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی با حیطه محیط و وضعیت زندگی کیفیت زندگی برابر با ۰/۵۲۳ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد عینیت یافته سرمایه فرهنگی با محیط و وضعیت زندگی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

• به نظر می رسد سرمایه فرهنگی (بعد نهادینه شده) بر کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی (ره) تهران تاثیر دارد.

جدول ۵: ارتباط بین سرمایه فرهنگی نهادینه شده و مولفه های کیفیت زندگی

کیفیت زندگی	محیط و وضعیت زندگی	روابط اجتماعی	روان-شناختی	سلامت جسمانی	همبستگی پیرسون	سرمایه فرهنگی نهادینه شده
.456**	.424**	.281**	.465**	.519**		
.000	.000	.000	.000	.000	سطح معناداری	
361	361	361	361	361	تعداد	

برای آزمون این سوال از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج آن در جدول زیر ارائه شده است. نتایج جدول بالا نشان می دهد که ضریب همبستگی بین بعد نهادینه شده سرمایه فرهنگی با کیفیت زندگی برابر با ۰/۴۵۶ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد نهادینه شده سرمایه فرهنگی با کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

همچنین، ضریب همبستگی بین بعد نهادینه شده سرمایه فرهنگی با مولفه سلامت جسمانی کیفیت زندگی برابر با ۰/۵۱۹ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد نهادینه شده سرمایه فرهنگی با سلامت جسمانی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی بین بعد نهادینه شده سرمایه فرهنگی با حیطه روانشناختی کیفیت زندگی برابر با ۰/۴۶۵ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد

سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران).....45

نهادینه شده سرمایه فرهنگی با حیطه روانشناختی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی بین بعد نهادینه شده سرمایه فرهنگی با حیطه روابط اجتماعی کیفیت زندگی برابر با ۰/۲۸۱ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد نهادینه شده سرمایه فرهنگی با حیطه روابط اجتماعی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب همبستگی بین بعد نهادینه شده سرمایه فرهنگی با حیطه محیط و وضعیت زندگی کیفیت زندگی برابر با ۰/۴۲۴ می باشد که در سطح ۹۹ درصد معنادار است ($P < 0/01$) بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است یعنی با اطمینان ۹۹ درصد بین بعد نهادینه شده سرمایه فرهنگی با محیط و وضعیت زندگی کیفیت زندگی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

برای سنجش پیش بینی کیفیت زندگی کارکنان کمیته امداد امام خمینی (ره) تهران بر اساس مولفه های سرمایه فرهنگی از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. در جداول ۵ تا ۷ میزان همبستگی متغیر مستقل یعنی سرمایه فرهنگی و متغیر وابسته یعنی کیفیت زندگی نشان داده شده است.

جدول ۶: نتایج رگرسیون سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی

R	ضریب تبیین	ضریب تبیین تنظیم شده	خطای استاندارد تخمین
.818 ^a	.669	.666	6.24677

جدول ۷: نتایج رگرسیون سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی

مجموع مربعات	df	مربع میانگین	F	معناداری
28119.778	3	9373.259	240.204	.000 ^b
13930.881	357	39.022		
42050.659	360			

جدول ۸: نتایج رگرسیون سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی

	ضرایب غیراستاندارد شده		ضرایب استاندارد شده		معناداری
	B	خطای استاندارد	Beta	t	
ثابت	-20.517	5.972		-3.436	.001
تجسم یافته	3.011	.165	.631	18.204	.000
عینیت یافته	.943	.175	.180	5.384	.000
نهادینه شده	1.308	.205	.207	6.393	.000

طبق داده های جداول ۵-۷، ۰.۸۱۸ واحد از تغییرات کیفیت زندگی از طریق مولفه های سرمایه فرهنگی پیش بینی و تبیین می شود. برای اینکه بدانیم بین متغیر پیش بین (مستقل) و ملاک (وابسته) رابطه خطی وجود دارد یا نه، از آزمون F که به آن آزمون F رگرسیون کلی نیز می نامند، استفاده می شود. در این جا (مطابق داده های جدول ۶) F برابر با ۲۴۰/۲۰۴ می باشد. با توجه به اینکه سطح معنی داری مشاهده شده (Sis= 0.000) است، می توان اینگونه تفسیر کرد که بین متغیر مستقل و متغیر وابسته پژوهش یک رابطه کاملاً خطی وجود دارد. داده های جداول ۶ و ۷ نشان می دهد که در نهایت معادله رگرسیونی محاسبه شده برای کیفیت زندگی در این پژوهش به شرح زیر می باشد:

$$\text{نهادینه شده} * (۰/۲۰۷) + (\text{عینیت یافته} * ۰/۱۸۰) + (\text{تجسم یافته} * ۰/۶۳۱) = \text{کیفیت زندگی}$$

بحث و نتیجه گیری

بررسی تحقیقات انجام گرفته در ارتباط با موضوع این پژوهش نشان می دهد تاکنون در کمتر تحقیقی به موضوع این پژوهش پرداخته شده و تنها از لحاظ ارتباط مقایسه ای می توان گفت که پژوهش مرادپور (۱۳۹۲) در ارتباط غیر مستقیم با موضوع این تحقیق است که نتایج آن را تایید می کند. نتایج این تحقیق نشان داد که بین سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی کارکنان ارتباط مستقیمی وجود دارد بدین معنی که هر چقدر سرمایه فرهنگی کارکنان بیشتر باشد کیفیت زندگی آنها نیز بهتر است. همچنین نتیجه مهم این تحقیق نشان داد که از میان ابعاد سرمایه فرهنگی تجسم یافته رابطه قویتر و بیشتری با کیفیت زندگی دارد. این نتایج با نتایج تحقیق فرجی ملایی (۱۳۸۹) و رستگار و باقریان (۱۳۹۱) همسو است. سرمایه فرهنگی مجموعه ای از روابط، معلومات، اطلاعات و امتیازاتی است که فرد برای حفظ یا به دست آوردن یک موقعیت اجتماعی از آن استفاده می کند.

در دنیای کنونی سرمایه های مبتنی بر آگاهی و دانش از اهمیت بیشتری برخوردار شدند، به نحوی که رقابت های مالی و سرمایه ای امروز با تکیه اصلی بر مهارت ها و تخصص های منابع انسانی شکل می پذیرند. سرمایه فرهنگی عبارت است از مهارت ها و شناخت هایی که یک جامعه در اختیار فرد قرار می دهد. و در واقع میدان اجتماعی فرصت های برابری را برای همه اعضای آن جامعه فراهم می کند، لیکن تنها آن هایی می توانند از این فرصت ها سود ببرند که مهارت جذب این فرصت ها را داشته باشند. از این حیث، سرمایه

سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران).....47

فرهنگی یک متغیر مداخله‌گر بسیار مهمی است و هم در مواقعی که در توزیع نابرابر منابع وجود دارد، یعنی به عنوان یک متغیر در بازتولید نابرابری اجتماعی دخالت دارد و هم در مواقعی که جامعه متقاضی برابری فرصت‌ها و پاداش‌ها است، می‌تواند متغیر مداخله‌گر مهمی باشد. بنابراین زمینه‌ی خانوادگی و زمینه اجتماعی به طور مستقیم بر حصول سرمایه فرهنگی تأثیر دارند و سرمایه فرهنگی به طور مستقیم بر دستاوردهای علمی و شغلی تأثیر خواهد داشت. حتی برخورداری از نظرها و عقاید شخصی نیز ثمره تحصیلات و مهارت‌های اکتسابی است (بوردیو، ۱۳۸۱).

سیستم آموزشی کشور می‌تواند مجموعه‌های ارزشمند جامعه را بین افراد توزیع کند و با افزودن مجموعه‌های جامعه به سرمایه فرهنگی آن‌ها را تا حدی به مواضع مختلف اجتماعی تخصیص دهد و نقش برابرساز را ایفا کند. محور بحث تئوری سرمایه فرهنگی این است که فرهنگ به وسیله سیستم آموزشی که فرهنگ طبقه مسلط را منعکس می‌کند، انتقال یافته و پاداش داده می‌شود. در حقیقت، کیفیت زندگی در هر جامعه‌ای برآیند اقتصاد و فرهنگ آن جامعه است. تأثیر و تأثر این دو مولفه بر روی/از هم موجب تفاوت‌های فاحش در میان اقوام و ملل مختلف شده است. کشوری که فرهنگ نامولد و بیماری دارد به ناچار فرهنگ خود را نیز به ورطه بیماری خواهد کشاند. افزایش شکاف‌های فرهنگی در یک جامعه باعث بروز بزهکاری‌های اجتماعی منجر خواهد شد. براساس یافته‌های تحقیق پیشنهاد می‌شود:

الف - با زمینه سازی فرهنگی مناسب، کیفیت زندگی را افزایش داد.

ب- زمینه رقابت برای ارتقاء سرمایه فرهنگی کارکنان برای دریافت پاداش‌های مادی و معنوی ایجاد شود.
پ- با نظر سنجی از کارکنان و ایجاد نظام دریافت بازخورد از آنها، به کارگیری نظراتشان و توجه به نیازهای آنان به ایجاد فضای مطلوب کاری از نظر ایمنی و بهداشتی ایجاد شود.

ت- اجرای سیاست‌گذاریهای لازم برای افزایش سرمایه فرهنگی کارکنان که بالطبع تأثیر در کیفیت زندگی آنها دارد، از ضروریات است. به سایر محققان پیشنهاد می‌شود:

۱- انجام پژوهشهایی با موضوع تحقیق حاضر در جوامع آماری مختلف نظیر سالمندان و جوانان می‌تواند راهگشای سایر محققان باشد.

48..... پژوهش های جامعه شناختی، سال چهاردهم / شماره چهارم / زمستان ۱۳۹۹

۲- با توجه به اهمیت تک تک مولفه های کیفیت زندگی و نیاز به شناخت هر یک از آنها به طور مجزا پیشنهاد میشود بررسی رابطه و تأثیر هر یک از این مؤلفه ها با سایر مفاهیم و مقوله های سازمانی مانند بهره وری، کارآیی، اثربخشی و نظایر آن در کارهای پژوهشی مورد نظر قرار گیرد.

۳- در پژوهشهای انجام گرفته برای سنجش رضایت شغلی تنها از یک روش استفاده شده است. لذا پیشنهاد میشود در صورت امکان (چه از لحاظ زمانی و چه از لحاظ هزینه) اجرای پژوهشهای بین رشته ای با استفاده همزمان از چند روش مدنظر قرار گیرد.

در پایان لازم است اشاره شود که هر تحقیقی در مرحله رسیدن به اهداف و نتایج دارای مشکلاتی و مبهماتی می باشد. این تحقیق نیز از این اصل مستثنی نبوده و با محدودیت های زیر مواجه بود:

الف- این احتمال وجود دارد که به دلایل گوناگون آزمودنیها در پاسخگویی صداقت لازم را به جا نیاورده و در تعمیم نتایج تحقیق اختلال ایجاد شود. بنابراین باید با احتیاط این نتایج را تعمیم داد.

ب- همچنین نتایج این تحقیق محدود به جامعه آماری این تحقیق است و تعمیم آن به سایر جوامع باید با احتیاط صورت گیرد.

منابع

- اکبرزاده، فاطمه، دهقانی، حمید، خوشفر، غلامرضا، جانعلیزاده چوب بستی، حیدر. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر سه نوع سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بر شادی جوانان. دوره ۲۴(۲): ۶۷-۸۸.
- حیدریان، امین. (۱۳۹۲). بررسی میزان تأثیر اینترنت بر هویت چند فرهنگی (مطالعه تطبیقی: دانشجویان دانشگاه دولتی کاشان و دانشگاه علوم پزشکی کاشان)، پایان نامه کارشناسی ارشد، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه کاشان، دانشکده علوم انسانی
- خواجه نوری، بیژن، مقدس، علی اصغر. (۱۳۸۷). جهانی شدن و سرمایه اجتماعی زنان. مجله علوم اجتماعی، دوره ۵(۲): ۱۳۱-۱۵۴
- دهقان دهنوی، گلنار. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین سرمایه فرهنگی با بروز انواع رفتارهای پرخطر در بین جوانان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه یزد)، پایان نامه کارشناسی ارشد، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه یزد، دانشکده علوم اجتماعی.
- رستگار خالد، امیر. باقریان، معصومه. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی - مطالعه موردی شهرستان کاشان. مجله پژوهش های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، شماره ۴: ۸۹-۱۰۹.
- رضائیان، علی، جعفری، زهرا. (۱۳۹۳). مطالعه جامعه شناختی سرمایه فرهنگی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مورد: شهرستان دلفان)، دومین کنفرانس ملی جامعه شناسی و علوم اجتماعی، تهران، موسسه اطلاع رسانی نارکیش.

49..... سرمایه فرهنگی و کیفیت زندگی (مورد مطالعه کارکنان کمیته امداد امام خمینی تهران)

زارعلی، لایلا؛ حقیقیان، منصور؛ حجازی، سید ناصر. (۱۳۹۹). بررسی جامعه شناختی تاثیر تغییرات سبک زندگی بر معنا بخشی به زندگی، فصلنامه پژوهشهای جامعه شناختی، ۱۴(۳): ۷-۱۹

شارع پور، محمود؛ خوش فر، غلامرضا (۱۳۸۱)، «رابطه سرمایه فرهنگی با هویت جوانان: مطالعه موردی شهر تهران» نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۰: ۱۳۳-۱۴۷.

غفاری، غلامرضا، امیدی، رضا. (۱۳۸۸). کیفیت زندگی، شاخص توسعه توسعه اجتماعی، تهران: نشر شیرازه.

فرجی ملایی، امین. (۱۳۸۹). تحلیل شاخص های کیفیت زندگی شهری و برنامه ریزی برای بهبود آن، موردی شهر بابلسر، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران.

قاسمی، غلامرضا؛ صراف زادگان، نضال؛ مالک، شیکای؛ ربیعی، کتایون و بقایی، عبداللهدی (۱۳۸۹) هنجاریابی (استانداردسازی) مقیاس (پرسشنامه) کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی - فرم کوتاه در جمهوری اسلامی ایران، معاونت تحقیقات و فناوری، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان

قلی زاده قلعه عزیز، وحید، قاسمی، یارمحمد، مهدی زاده، حسین. (۱۳۹۶). چگونگی ارزیابی کیفیت زندگی در بین روستائیان حومه ارومیه. فصلنامه توسعه اجتماعی، ۱۱(۴): ۱۳۱-۱۵۴.

کریمی، شیمیا، وثوقی، منصور؛ آقاجانی مرسا، حسین؛ حضرتی صومعه، زهرا. (۱۳۹۸). بررسی رابطه مهارت های زندگی با توانمندسازی زنان (مورد مطالعه: استادان خانم دانشگاه)، فصلنامه پژوهشهای جامعه شناختی، دوره ۱۳(۳ و ۴): ۶۱-۳۵.

مراد پور، میترا. (۱۳۹۲). بررسی کیفیت زندگی بازنشستگان شرکت نفت شاهین شهر و عوامل موثر بر آن. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه الزهرا.

نادی، مرتضی (۱۳۸۸) بررسی انسان شناختی روابط همسایگی (مطالعه تطبیقی روابط زنان شاغل و خانه دار)، مجله مطالعات اجتماعی ایران

واقفی، الهام، حقیقیان، منصور. (۱۳۹۳). بررسی تاثیر سرمایه فرهنگی بر رفتارهای اجتماعی زیست محیطی با رویکرد توسعه پایدار شهری، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، ۴۷: ۸-۶۵.

Böhnke, P., 2008: Does Society Matter? Life Satisfaction in the Enlarged Europe. Social Indicators Research 87: 189-210.

Bourdieu, Pierre., Passeron, Jean Claude. (1977). Reproduction in Education, Society and culture, London: Sage. Press.

Bourdieu, P., Boltanski, L. (1981). "The Education System and the Economy: Titles and Jobs", In Lemert, C; ed, Rupture and Renewal Science 1968, CUP, New York

Cummins S, Petticrew M, Findlay A, Higgins C, Sparks L. *Reducing inequalities in health and diet: the impact of a food retail development: a pilot study*. Final Report to the Department of Health, October 2004.

Adler, P. S., Kwon, S. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. Academy of Management Review, 27, 17-40.

- Baernholdt, M.; Hinton, I.; Yan, G.; Rose, K.; Mattos, M. (2012). Factors associated with quality of life in older adults in the United States. *Qual. Life Res.* 21, 527–534.
- Jæger, Mads Meier (2009), “Equal access but unequal outcomes: cultural capital and educational choice in a meritocratic society”, *Social Forces*, 87 (4):1943-1972.
- O'Boyle, C. A., McGee, H. M., Hickey, A., O'Malley, K. & Joyce, C. R. B. (1991). But what does the patient think? Individualizing quality of life measurement in hip-replacement surgery. (Submitted for publication).Google Scholar.
- Naumann V.J. and Byrne G.J. (2004) WHOQOL-BREF as a measure of quality of life in older patients with depression, *Int Psychogeriatric.* 16(2): 159-73.